

2.4.2004

868/4/02

Ratkaisija: Oikeusasiamies Riitta-Leena Paunio

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Kirsti Kurki-Suonio

ERISTÄMISEN ENIMMÄISAJAN YLITYS KOULUKODISSA

1

KANTELU

A arvosteli myös niitä menetelmiä, joita Limingan koulutuskeskuksessa käytetään lasten kasvatukseen. B oli kahdesti määrätty ns. "putkaan". Ensimmäisellä kerralla hänellä oli päällään pelkät alushousut. Molemmilla kerroilla "putkareissu" oli kestänyt noin vuorokauden. A arvosteli sitä, että hänelle ei ollut selvitetty tarkkaa syytä tähän eikä hän ollut myöskään saanut nähdäkseen asiaa koskevaa kirjallista päätöstä. A katsoi, että lasten sulkeminen putkaan puolialastomana ei voi vastata hyväksytyjä kasvatustenetelmiä eikä Suomea sitovia kansainvälisiä sopimuksia.

3

RATKAISU

Limingan koulutuskeskuksen apulaisjohtajana toimineen erityisopettaja C:n ja apulaisjohtaja vs. johtaja toimineen D:n katson menetelleen lainvastaisesti siinä, että B on ollut C:n päätöksen mukaisesti eristettynä 16.–17.10.2001 yhtäjaksoisesti yli 24 tuntia ilman, että eristämisestä on tehty uutta päätöstä.

Perustelen ratkaisuani seuraavasti.

3.2

Eristäminen Limingan koulutuskeskuksessa

3.2.1

A:n esittämä arvostelu

A arvosteli Limingan koulutuskeskuksessa käytettyjä kasvatustenetelmiä ja erityisesti eristämistä ns. "putkassa". Selvityksen mukaan B on ollut Limingan koulutuskeskuksessa eristettynä kaksi kertaa: 16.–17.10.2001 ja 26.1.2002.

3.2.2

Eristämistä koskevat oikeusohjeet

Eristäminen on lastensuojelulain mukainen pakkotoimi, joka voidaan toteuttaa lapsen tahdon vastaisesti. Eristäminen merkitsee puuttumista lapsen henkilökohtaiseen vapauteen, joka on turvattu perusoikeutena (perustuslain 7 §). Puuttumisen edellytyksistä on säädetty lastensuojelulaissa ja lastensuojeluasetuksessa.

Lastensuojelulain 32 §:n 2 momentin mukaan lapsi voidaan eristää laitoksen muista lapsista, jos hän on vaaraksi itselleen tai muille taikka jos eristäminen on lapsen hoidon kannalta muutoin erityisen perusteltua. Eristämisen tulee tapahtua laitoksen henkilöstön jatkuvan huolenpidon alaisena eikä se saa jatkua yhtämittaisesti yli 24 tuntia ilman uutta päätöstä. Eristämistä ei saa tällöinkään jatkaa välittömästi ilman asetuksessa mainittuja erityisiä syitä. Eristämisaika ei saa missään tapauksessa kestää yhtäjaksoisesti yli 48 tuntia.

Samana pykälän 3 momentin mukaan eristämisen olosuhteista ja järjestämisestä säädetään asetuksella. Tätä koskevia säännöksiä sisältyy lastensuojeluasetukseen (10–12 § ja 16 §).

3.2.3

Eristämisen syyt ja olosuhteet eristämisen aikana

Eristämisen syyksi 16.10.2001 on eristämispäätökseen kirjattu karkaamisalttius. B oli ollut luvattomasti poissa koulukodista noin kolmen viikon ajan ja yrittänyt karata häntä laitokseen tuotaessa. Myös toisen eristämisen syyt ovat 26.1.2002 liittyneet pitkään luvattomaan poissaoloon ja yritykseen karata kiinni otettaessa. Katson, että eristämislle on molemmilla kerroilla ollut lain tarkoittama lapsen hoidon kannalta erityisen perusteltu syy.

Molemmilla kerroilla B on eristetty laitoksen valvottuun lepohuoneeseen. Kyseistä huonetta valvotaan kameralla. Lapsi saa yhteyden valvojaan myös soittokellolla. Lapsen vaatuksesta eristämisen aikana ei ole laissa annettu määräyksiä. Eri laitokset noudattavat sen suhteen jonkin verran toisistaan poikkeavaa käytäntöä. Nähdäkseni vaatteiden vähentäminen voi olla perusteltua lapsen oman turvallisuuden kannalta. Mielestäni olisi kuitenkin hyvä, jos perustelut menettelylle ilmenisivät eristämispäätöksestä tai erillisestä seurantalomakkeesta.

B:n eristämisestä on molemmilla kerroilla täytetty ns. erityisseurantalomake, joista on liitetty valokopiot selvitykseen. Seurantalomakkeista ilmenee, että B on saanut 16.10.2001 ruokaa ensimmäisen kerran vasta kello 21, kun eristäminen alkoi päätöksen mukaan jo kello 13.00. Hän on merkintöjen mukaan pyytänyt ruokaa kello 18.45. Toisella kerralla, 26.1.2002, hän on saanut seurantalomakkeen mukaan aamupalan kello 10.45 ja ruokaillut seuraavan kerran vasta kello 18.10.

Lastensuojeluasetuksen 11 §:n mukaan lapsen olosuhteet on eristämisen aikana järjestettävä niin, että lapsi saa jatkuvan huolenpidon ja riittävän hoidon. Mielestäni tämä tarkoittaa, että lapselle tulee antaa mahdollisuus säännölliseen ruokailuun laitoksessa noudatettavina ruoka-aikoina. Syy ruokailun poisjäämiselle tulisikin mielestäni kirjata erikseen. A:n kirjeessä ei ole mainittu asiasta eikä selvityskään osoita, että B olisi ollut ruuatta tai että näin olisi tapahtunut ilman hyväksyttävää syytä.

3.2.4

Eristämisen enimmäisajan ylitys

Kuten edellä on todettu, eristäminen ei saa jatkua pidempään kuin lapsen hoito ja kasvatus välttämättä edellyttää eikä silloinkaan pidempään kuin 24 tuntia kerrallaan (lastensuojeluasetus 10 §, lastensuojelulaki 32 §:n 2 mom.). Tämän jälkeen eristämistä voidaan jatkaa vain, jos lapsi on edelleen vaaraksi itselleen tai muille taikka jos eristäminen on lapsen hoidon kannalta edelleen erityisen perusteltua. Edellytyksenä on asetuksen 10 §:n 3 momentin mukaan lisäksi, että lapsen hoitoa ei ole tarkoituksenmukaista järjestää muulla tavalla. Lapselle on kuitenkin saman säännöksen mukaan suoritettava lääkärintarkastus ennen uutta eristämistä, ellei tarkastus ole ilmeisen tarpeeton.

B on 16.10.2001 eristetty päätöksen mukaan kello 13.00. Sama kellonaika on mainittu myös perhekotiohjaajan antamassa selvityksessä. Eristämisspätöksen mukaan eristäminen on päättynyt seuraavana päivänä 17.10.2001 kello 14.30. Eristäminen on siten jatkunut yli 24 tuntia ilman uutta päätöstä ja ilman asetuksen vaatimaa lääkärintarkastusta.

26.1.2002 B on eristetty klo 00.10 ja eristäminen on päättynyt kello 20.15. Tällä kertaa eristäminen kesti siis vähemmän kuin 24 tuntia.

Antamassaan selityksessä erityisopettaja C ja vs. johtaja D totesivat tapahtuneen menettelyvirheen johtuneen siitä, että B:n eristämisen jälkeen alkanutta kriisihoitoa ei saatu järjestetyksi niin, että kriisihoito olisi voitu aloittaa aikaisemmin. Syynä tähän oli se, että tarvittavia ohjaajia ei pystytty vapauttamaan muista tehtävistä aikaisemmin eikä iltavuoroon tullessiin ohjaajiin saatu etukäteen yhteyttä. Kriisihoitoon tarvittiin selityksen mukaan tehtävään sopiva ohjaaja B:n omasta asumisyksiköstä. Kriisihoito pääsi alkamaan puolitoista tuntia suunniteltua myöhemmin, kun ohjaajaa koskeva kysymys saatiin järjestetyksi.

Koska eristäminen on selvityksen mukaan jatkunut pidempään kuin 24 tuntia, eristämisestä olisi edellä mainittujen säännösten mukaan pitänyt tehdä uusi päätös. Selityksessä ei kerrota, miksi uutta päätöstä ei tehty. Ennen uuden päätöksen tekemistä lapselle olisi myös pitänyt järjestää lääkärintarkastus, ellei se olisi ollut ilmeisen tarpeeton. Jos lääkärintarkastusta pidettiin tarpeettomana, olisi asia tullut käsitykseni mukaan kirjata uuteen päätökseen.

Katsonkin, että B:n eristämisesä 16.–17.10.2001 on menetelty vastoin lastensuojelulain 32 §:n 2 momenttia ja lastensuojeluasetuksen 10 §:n 3 momenttia. Menettely on erityisen moitittavaa sen vuoksi, että sillä on loukattu lapsen henkilökohtaista vapautta koskevaa perus- ja ihmisoikeutta (perustuslain 7 §).

Lastensuojeluasetuksen 10 §:n 2 momentin mukaan päätöksen eristämisestä tekee laitoksen johtaja. B:n eristämistä koskevat päätökset on allekirjoittanut silloinen apulaisjohtaja C, joka on selvityksen valossa toiminut apulaisjohtaja D:n viransijaisena. D on samaan aikaan toiminut laitoksen vs. johtajana. C ja D ovat molemmat allekirjoittaneet selityksen, jonka pyysin B:n eristämistä vastuussa olevalta. Katson, että koulutuskeskuksen vs. johtajana toiminut apulaisjohtaja D ja vs. apulaisjohtaja, erityisopettaja C ovat vastuussa menettelystä B:n eristämisesä.

3.2.5

Eristämisistä tiedottaminen huoltajalle

A kirjoitti olevansa tyytymätön myös siihen, että hän ei ollut saanut tiedoksi B:n eristämistä koskevaa kirjallista päätöstä.

Lastensuojelulain 19 §:n mukaan sosiaalilautakunnalle tai kunnan vastaavalle sosiaalihuollon viranomaiselle siirtyy huostaanoton yhteydessä oikeus päättää lapsen hoidosta, kasvatuksesta, valvonnasta ja muusta huolenpidosta sekä olinpaikasta huostaanoton tarkoituksen toteuttamiseksi. Sen tulee kuitenkin pyrkiä yhteistoimintaan lapsen vanhempien ja muiden huoltajien kanssa. Lapsen puhevallan käyttämisen on lainkohdan nojalla katsottu kuitenkin kuuluvan ensisijaisesti huoltajalle.

Lastensuojelulaissa tai asetuksessa ei ole erikseen määrätty lastensuojelulaitokselle velvollisuutta antaa eristämispäätöstä tiedoksi lapsen huoltajalle. Edellä mainitun säännöksen valossa tämä tiedottaminen onkin annettu ensisijaisesti lapsen huostaan ottaneen kunnan sosiaalihuollon viranomaisen tehtäväksi. Käytettävissä olevien huoltosuunnitelmaneuvoitteluja koskevien muistioiden mukaan eristämisen syitä ja niistä aiheutuvia muutoksia lapsen huoltosuunnitelmaan on käsitelty yhdessä A:n kanssa mm. näissä neuvotteluissa.

A on siis nähdäkseni saanut asianmukaisesti tiedon eristämisestä. Hänellä on ollut huoltajana myös oikeus saada pyynnöstä eristämispäätökset nähtäväkseen. Selvityksestä ei kuitenkaan ilmene, että hän olisi tätä vaatinut.

4

TOIMENPITEET

Eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun 10 §:n 1 momentin nojalla annan erityisopettaja C:lle ja vs. johtaja D:lle huomautuksen vastaisen varalle edellä kohdassa 3.2.4 selostetusta lainvastaisesta menettelystä. Tässä tarkoituksessa lähetän heille kummallekin jäljennöksen tästä päätöksestäni.

Lähetän päätökseni tiedoksi myös Limingan koulutuskeskuksen johtokunnalle.

Asia ei anna aiheutta muihin toimenpiteisiin.

- - -